

РОЗДІЛ 9

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.98

КРИМІНАЛІСТИКА: ПРОБЛЕМА ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Даньшин М.В.,
д.ю.н., доцент,

професор кафедри кримінально-правових дисциплін,
заступник декана з наукової роботи юридичного факультету
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У статті визначено особливості викладання криміналістики у вищих навчальних закладах залежно від профілю підготовки фахівців-юристів (цивільних і відомчих навчальних закладах). Сформульовано вимоги до підготовки викладачів криміналістики, що мають бути покладені в основу формування професорсько-викладацького складу кафедр криміналістики спеціалізованих навчальних закладів.

Ключові слова: криміналістика, навчальний курс, наука, оптимізація, фахівець, злочинність.

Даньшин М.В. / КРИМИНАЛИСТИКА: ПРОБЛЕМЫ ОПТИМИЗАЦИИ ПРЕПОДАВАНИЯ УЧЕБНОГО КУРСА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПРЕСТУПНОСТИ В УКРАИНЕ / Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина, Украина

В статье акцентируется внимание на особенностях преподавания криминалистики в высших учебных заведениях в зависимости от профиля подготовки будущих юристов-профессионалов (в гражданских и ведомственных высших учебных заведениях). Сформулированы требования к подготовке преподавателей криминалистики, которые должны лечь в основу формирования профессорско-преподавательского состава кафедр криминалистики в специализированных учебных заведениях.

Ключевые слова: криминалистика, учебный курс, наука, оптимизация, специалист, преступность.

Danshin M.V. / CRIMINALISTICS: PROBLEMS OF OPTIMIZATION OF TEACHING THE TRAINING COURSE IN MODERN CONDITIONS OF COUNTERACTION OF CRIME IN UKRAINE / V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

This article focuses on the features of teaching criminology at higher education institutions, depending on the profile of training for future legal professionals (in civil and departmental institutions of higher education). The requirements for the training of teachers of criminology, which should form the basis for the formation of the faculty of the Department of Criminalistics in specialized schools.

One of the important directions of realization of science of criminalistics is formation of its training course, after all introduction of the accumulated special knowledge in practice of counteraction of crime because of preparation of high-quality shots of law enforcement authorities is social function of criminalistics. At its realization, the interrelation of criminalistics with other jurisprudence of a criminal and legal cycle also shown.

Therefore when developing a training course of criminalistics intersubjective communications of this subject matter have to be considered by subject matters of other sciences of a criminal and legal cycle. Respectively, improvement of a training course "Criminalistics" seen, in development of the curricula coordinated with subject matters of a criminal and legal cycle on the volume of school hours and sequence of studying.

The teacher of criminalistics is the person who has to have, first, a certain volume of theoretical criminalistics knowledge and have a clear idea of their application for the solution of profile tasks in activity of these or those divisions of law enforcement agencies. Such level of vocational criminalistics training in the course of training in postgraduate study (graduate military course), and also in the course of obligatory passing of practical preparation at the corresponding positions in law enforcement agencies is reached (training).

Such requirements have to be the basis for formation of the faculty of departments of criminalistics of specialized educational institutions.

Key words: criminalistics, academic discipline, science, optimization, specialist, crime.

В Україні зараз активними темпами створюється нова нормативно-правова база вищої освіти, низка концептуальних нормативних актів перебувають у стані розробки, інші вже активно апробуються. Взагалі відбуваються процеси докорінних змін усього законодавства країни. Є як позитивні, так і вкрай негативні тенденції такого переформування правового поля, які одразу відбиваються на всьому житті українського соціуму. Усі ці зміни так чи інакше торкаються науки, закладів вищої освіти взагалі та процесу навчання й підготовки майбутніх професіоналів-юристів зокрема. Також «налаштування» на єдину відповідь усім викликам дійсності, а саме ефективну відповідь на запити стримування злочинності, потребує оптимізації засвоєння студентами знань наук кримінально-правового циклу, котрі повинні відповідати об'єктивним реаліям сучасної практики протидії злочинності на місцях. Окремий аспект у цій проблематиці складає специфіка викладання криміналістики як однієї із системи наук кримінально-правового циклу.

Також на сьогодні окреме місце разом із питаннями підвищення рівня викладання криміналістичних знань у вищих навчальних закладах посідає проблема професійності науково-педагогічних кадрів, задіяних у загальнодержав-

ній стратегії протидії злочинності, тобто формулювання сучасних вимог до професіограми викладача криміналістики. Взагалі, зараз викладачам, які повинні готувати справжніх майбутніх професіоналів, самим доводиться працювати в умовах всесвітньої глобальної трансформації існуючих наукових знань та докорінних сучасних змін у формах та методах навчально-педагогічного процесу. Намітилася тенденція до жорсткої професійної конкуренції серед фахівців вищої школи, яку виграють ті з них, хто чітко уявляє собі реальні вимоги та потреби з боку суспільства, критерії до науково-педагогічної діяльності взагалі та структури викладацької діяльності зокрема.

Питання вдосконалення методики викладання навчального курсу криміналістики залишаються досить актуальними протягом усього етапу становлення та розвитку криміналістичної науки. Різноманітні аспекти викладання криміналістики, проблема підготовки викладача-криміналіста, методичні та психологічні питання навчального курсу тощо постійно привертають увагу як науковців, так і практиків. Ці питання у різні часи були в орбіті наукової пошуку таких відомих вітчизняних та зарубіжних вчених-криміналістів, як В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. М. Варцаба,

О. М. Васильєв, Т. С. Волчецька, В. К. Гавло, О. О. Ейсман, О. О. Ексархопуло, Є. У. Зіпер, Є. П. Іщенко, В. О. Конова-лова, М. Г. Любарський, Г. Ю. Маннс, Г. А. Матусовський, С. П. Митричев, М. О. Михайлов, В. О. Образцов, А. Р. Раїтинов, Є. Р. Росинська, М. С. Строгович, П. І. Тарасов-Родіонов, А. О. Топорков, В. В. Топчій, Б. М. Шавер, В. Ю. Шепітько, В. В. Юсупов, М. П. Яблоков та ін. Взагалі, у різні часи багато іменитих учених були стурбовані такими питаннями, як: хто повинен викладати криміналістику; які риси характеру, професійні здібності та якості повинен мати викладач криміналістики; якою повинна бути методика викладання навчального курсу «Криміналістика».

Інтерес до цієї проблематики з боку теоретиків та практиків очевидний, бо розв'язання цих питань дає змогу як розвиватися самій криміналістичній науці, так і оптимізувати процес протидії злочинності на місцях. Ми вже звертали вище увагу на те, що криміналістика як навчальна дисципліна оформилася та вдосконалюється зараз завдяки досягненням наукової галузі криміналістики. Становлення вітчизняної криміналістики як самостійної юридичної науки значною мірою визначило місце криміналістичних знань у системі навчального процесу [1; 2].

Утім акцентуємо увагу на тому, що методика викладання криміналістики, яка і будь-яка методика іншої дисципліни, підпорядкована загальним закономірностям сучасного навчального процесу. Однак крім цих загальних закономірностей, методика викладання будь-якої конкретної науки залежить від специфіки її змісту. Саме специфічні особливості викладання криміналістики, що обумовлені її змістом, і є тією стрижневою основою, що здійснює певний синтез між теоретичними основами протидії злочинності і практикою її застосування в реально існуючій дійсності. Завдяки цьому криміналістика пропонує суддям, слідчим, оперативно-розшуковим працівникам, експертам науково обгрунтовані та перевірені практикою способи, прийоми і методи розкриття і розслідування злочинів, а також судового розгляду.

На сьогоднішній день процес підготовки вітчизняного співробітника правоохоронних органів та суду, компетентного відповісти на всі виклики реальної дійсності, є першочерговим завданням держави. Саме із цією метою й створено в структурі навчального процесу на юридичних факультетах та у профільних ВНЗ певні цілісні блоки, що складаються з окремих загальнотеоретичних, спеціальних, профільюючих, обов'язкових і факультативних дисциплін, тісно взаємопов'язаних одна з одною і підпорядкованих одній глобальній меті – випуску високопрофесійних кадрів.

У процесі підготовки майбутніх правоохоронців першочергове місце посідають знання з блоку наук кримінально-правового циклу, які, у свою чергу, повинні перебувати в певній упорядкованості один з одним з метою недопущення дубляжу в процесі всього навчання. Навчальний процес із підготовки майбутніх співробітників передбачає поступальне засвоєння низки дисциплін, які висвітлюють у межах свого предмета різні сторони діяльності щодо протидії злочинності в сучасних умовах. Особливе місце тут посідає саме криміналістика, яка є специфічною навчальною дисципліною. У ній знаходять «вихід» дані практично всіх дисциплін кримінально-правового циклу. Саме на тлі криміналістики вирішуються питання, що вимагають залучення інформації з інших дисциплін кримінально-правового циклу, зокрема з кримінального права, кримінально-виконавчого права, кримінального процесу, кримінології, теорії оперативно-розшукової діяльності та судової експертизи. Окрім цього блоку та поряд із вивченням криміналістики, майбутні правоохоронці здобувають знання в галузі юридичної психології, судової медицини, судової психіатрії, судової статистики, судової бухгалтерії.

Детальне вивчення проблем криміналістики сприяє закріпленню отриманого студентами, курсантами та слухачами під час проходження виробничої практики досвіду

комплексного розв'язання сучасних завдань із протидії злочинності, стимулює теоретичне осмислення і подальше поглиблення його в навчальному процесі. Саме в надрах криміналістики велика увага приділяється практичному відпрацюванню тактики слідчих дій, підготовчих і організаційних заходів, взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, правилам легалізації інформації, що отримана оперативно-розшуковим шляхом. Також при засвоєнні криміналістичних знань наочно ілюструється передовий міжнародний досвід протидії злочинності. У рамках вивчення криміналістики студенти, курсанти та слухачі засвоюють засади судової експертизи.

Сьогодні в Україні існує досить цілісна та потужна вітчизняна наукова основа для викладання криміналістики на рівні провідних світових стандартів. Ця основа базується на ретельному та всебічному аналізі сучасної практики протидії злочинності. Однак існує складність засвоєння студентами, курсантами та слухачами криміналістичних знань. Ця складність – специфічність науки, її інтеграційний характер, а також її націленість на розв'язання комплексів конкретних практичних потреб того чи іншого правоохоронного органу з метою найефективнішого розслідування та розкриття злочинів, а більшості студентів, курсантів та слухачів зараз ще не мають особистого досвіду у цій галузі.

У цьому сенсі значний внесок у розв'язання цієї проблематики здійснив свого часу Г. А. Матусовський. Він зазначав, що підготовка фахівців потребує розробки науково обгрунтованої методики викладання на основі такої галузі знань, як педагогіка вищої школи. Самі по собі науки криміналістичні положення, що викладаються, засвоюються студентами цілком задовільно. Однак долучення цієї інформації до практичної діяльності має особливості й викликає відомі труднощі, оскільки теоретичні знання в тому рафінованому вигляді, як вони представлені в теорії, ніколи не використовуються в практичній діяльності. Тому теоретичні знання необхідно використати так, щоб вони підкорялися вимогам практичної діяльності. Однією з умов такого застосування є синтез відомостей різних дисциплін кримінально-правової спеціалізації і розбудова на цій основі комплексної моделі практичної діяльності. У зв'язку з цим виникає наступне питання, розв'язання якого має вирішальне значення в підготовці і в подальшій діяльності майбутніх правоохоронців, – це комплексне застосування знань різних юридичних дисциплін. Одна справа – засвоїти, наприклад, те чи інше криміналістичне положення або рекомендації інших наук кримінально-правового циклу, інша – застосувати їх практично у своєрідних та часті складних умовах [3, с. 99-100].

Таким чином, ми, по-перше, вважаємо, що в особливостях вивчення навчального курсу криміналістики також проявляється інтеграційна специфіка її науки. По-друге, для подолання своєрідного бар'єру між теорією та справжньою практичною діяльністю нам здається доцільним акцентувати особливу увагу на тому факті, що майбутні фахівці будуть роботи в різних складних, часто мінливих умовах правоохоронної діяльності. У цьому аспекті криміналістичні знання складають лише частину того, що потрібно для успішного розслідування злочинів. Тому, третє, питання щодо підвищення ефективності викладання криміналістики тісно пов'язані з вивченням студентами, курсантами та слухачами інших дисциплін, дані яких практично застосовуються як ланки протидії злочинності.

Викладання криміналістики, це не лише надання майбутнім правоохоронцям знань щодо основних правил розслідування злочинів – це й збагачення їх своєрідними інтегральними відомостями щодо існуючої практики протидії злочинності в сучасних умовах. Маємо на увазі різні аспекти роботи слідчого, судді, прокурора, експерта та ін., а саме такі питання, як взаємодія слідчого з оперативно-технічними підрозділами, засвоєння відомостей про наукову організацію управління та праці в органах МВС, СБУ,

прокуратури та суду, НОП слідчого, судді, оперативного співробітника та ін. Необхідне поступове заглиблення у різні процесуальні та непроцесуальні аспекти процесу розслідування та розкриття злочинів. Однак розгляд цих специфічних особливостей потребує наявності у викладача певної кваліфікації.

Так, В. Ю. Шепітько зазначає, що вирішення питання про те, хто повинен викладати криміналістику, уявляється дуже складним у сучасних умовах протидії злочинності та пише: «... на перший погляд відповідь проста – викладач, учений-криміналіст. З іншого боку, відповіді достатньо складно, оскільки існує проблема, де взяти фахівця, який знає теорію криміналістики та практику боротьби зі злочинністю. Мова йде про дуже складний та широкий предмет криміналістики. Також презюмується, що фахівець у галузі криміналістики знає кримінальне право, процес, судочинство на високому професійному рівні, з урахуванням змін у чинному законодавстві. Ця особа обізнана у сфері природничо-технічних наук та судових експертиз. Викладач криміналістики повинен читати увесь курс або лише його розділи (криміналістичну техніку, тактику чи методику)» [4, с. 53].

На нашу думку, викладач криміналістики – це, безперечно, особа, яка, по-перше, володіє теоретичними знаннями щодо криміналістичної науки та, по-друге, має певний досвід практичної роботи у сфері протидії злочинності. Якщо відсутній хоча б один з елементів формули професіоналізму викладача криміналістики, то це або науковець науково-дослідної лабораторії або практичний співробітник правоохоронних органів чи суду. Викладач, який не розуміє проблем практики та не має професійного досвіду щодо їх вирішення, – це лише теоретик, який особисто жодним чином не допомагає вирішити стратегічні завдання протидії злочинності, а лише виробляє у студентів та слухачів навички з ефективного складання заліків та іспитів.

З іншого боку, викладач, який має лише практичний досвід, – це здебільшого особа, яка не може творчо та ініціативно мислити, не знає теоретичного фундаменту науки криміналістики, без якого оптимізація її навчальної дисципліни не можлива взагалі. Він не має професійних якостей викладача та, на жаль, здебільшого або вже професійно zdeформована, «згоріла» людина, або, навпаки, безмежно самовпевнена у своїй правоті особа, що вже не може вдосконалюватися та навчатися.

Насправді, як свідчить історія криміналістики, є скравні приклади успішної роботи викладачів, що мають великий або, навпаки, мінімальний досвід практичної роботи у сфері протидії злочинності. Тим не менш ми впевнені, що вищезазначені «усічені» типи викладача криміналістики здебільшого являють собою певну небезпеку. Так, саме вони спонукають до розриву між теорією та практикою, створюють міф щодо неспроможності науки та взагалі своєю діяльністю насправді розбалансують весь кримінально-правовий механізм держави замість того, щоб внести свою частку у вдосконалення навчального процесу та засвоєння специфічних криміналістичних знань студентами, курсантами, слухачами. Тому, на нашу думку, викладач криміналістики, який має власний практичний досвід, повинен володіти теоретичним матеріалом науки, орієнтуватися у динамічних процесах її розвитку та знати сучасні проблеми практичної діяльності. Окрім цього, він повинен чітко усвідомлювати сутність та особливості викладацької діяльності як такої. За результатами аналізу проведеного нами опитування прокурорів прокуратур, слідчих і оперативних співробітників органів МВС, прокуратури і СБ України, а також адвокатів, практичні працівники вважають, що викладач криміналістики повинен: бути здатним відповідати на будь-яке практичне запитання з теми навчального курсу (100 %), вміти встановлювати психологічний контакт з аудиторією (95 %), знати криміналістичну теорію (83 %), мати досвід практичної роботи (75 %),

використовувати приклади із сучасної практики розслідування та розкриття злочинів (65 %), знати теоретичні положення інших наук кримінально-правового циклу (54 %), мати привабливий зовнішній вигляд (40 %), не допускати проявів байдужості до запитань аудиторії та вміти володіти увагою аудиторії (35 %), слідкувати за змінами діючого законодавства (30 %), знати міжнародну практику протидії злочинності (10 %).

Взагалі, варто зазначити, що структура викладацької діяльності включає в себе декілька взаємопов'язаних підструктур: а) пізнавальна (гносеологічна) – вивчення індивідуальних особистих, а також групових (колективних) характеристик студентів, робота над собою (виявлення переваг та недоліків у роботі); б) проектна (конструктивна) – пов'язана з плануванням педагогічної діяльності, вибором найбільш дієвих способів досягнення поставленої мети; в) організаційна – є реалізацією проектних і конструктивних задумів; включає в себе організацію конкретного заняття, педагогічного заходу, дій та поведінки самого викладача; г) комунікативна – спрямована на встановлення та закріплення психологічного контакту зі студентами, створення ділової та робочої обстановки, умов для співпраці зі студентами та у викладацькому колективі; д) дослідницька – обумовлена тим, що викладацька діяльність є мистецтвом, в якому залежно від глибини та широти педагогічного мислення, професійно-етичної культури, педагогічної техніки та загального рівня викладацької професійності виділяють п'ять рівнів:

репродуктивний – коли викладач може лише переказати те, що він знає, та у тій послідовності, що збереглася у його пам'яті;

адаптаційний – викладач може не лише передати інформацію, але і викласти її з урахуванням особливостей ситуації та об'єкта педагогічного впливу;

локально-модельючий – викладач вміє не лише надати та трансформувати інформацію, але й у змозі сам змодельовати окремі питання системи підготовки осіб, що навчаються;

системно-модельючий на рівні окремих блоків діяльності – викладач вміє моделювати найважливіші складові підсистеми своєї діяльності, що забезпечують досягнення її окремих цілей;

системно-модельючий на рівні всієї діяльності – викладач може моделювати всю систему діяльності, що забезпечує досягнення виховних, навчальних, освітніх та розвиваючих завдань та комплексних кінцевих цілей [5, с. 16-19].

У зв'язку з тим, що інформаційна відкритість сучасного суспільства сприяє формуванню широкого спектру поглядів на будь-яку проблему, особливо у ракурсі причин та наслідків збільшення якісних та кількісних показників злочинності, її професіоналізації та ін., викладач криміналістики повинен уміти визнавати існування у студентів різних точок зору на одні й ті самі процеси та явища, професійно вести дискусію, в якій вміло вирішувати розбіжності, що виникають, педагогічно доцільними методами, а також виховувати у студентів та домагатися від них уміння встановлювати взаєморозуміння.

На нашу думку, найбільш вдалим для викладача, взагалі, є психологічний тип особистості – сангвінік, з такими притаманними йому якостями, як оптимізм, емоційна лабільність, почуття гумору, вміння швидко переключатися з одного виду діяльності на інший, негайно реагувати та вносити корективи в ситуацію, що швидко змінюється. З іншого боку, вимогою до викладача є емоційна рівноваженість, витривалість, такт, терпіння, культура спілкування і поведінки. Роздратованість викладача образно порівнюють з професійною «іржею». Важливою якістю викладача є емпатія, тобто вміння співчувати, ставити себе на місце іншої людини. Проте така якість обов'язково повинна поєднуватися з проникливістю та чутливістю (враховуючи здібності та хист студентів). Викладацька ді-

яльність пред'являє високі вимоги до здоров'я викладача, тому що його робота характеризується великим нервовим та фізичним напруженням. Зокрема, викладач повинен довго стояти, легко пересуватися аудиторією, мати розвинені голосові зв'язки.

У спеціальній літературі справедливо підмічено той факт, що специфіка викладацької діяльності з-поміж іншого полягає в тому, що результати її діяльності здебільшого малопомітні для зовнішнього сприйняття та нерідко дуже віддалені у часі. Тому він має бути готовий до того, що його зусиль не лише одразу не помітять, а й можливо будуть засуджувати через помилки інших педагогів. Викладачу криміналістики поряд з іншим ще необхідно орієнтуватися у супутніх проблемах сучасної практичної діяльності протидії злочинності та бути здібним відповідально відповісти на конкретні гострі запитання студентів щодо корумпованості і заангажованості співробітників правоохоронних органів та суду, їх впливу на процес розслідування злочинів, причин та наслідків політизації діяльності з розкриття злочинів та ін. Також у ракурсі аналізованої тематики бажаємо висловити окрему думку щодо того, що взагалі дуже важливо, коли викладач здатен зберегти душевну рівновагу у випадках несправедливого ставлення до себе, а також коли у нього є можливість прожити досить довге життя для того, щоб своїми очима побачити позитивні результати своєї праці. На завершення вважаємо за доцільне підвести деякі підсумки досліджуваної нами вище проблематики.

Так, по-перше, одним із важливих напрямів реалізації науки криміналістики є формування її навчального курсу, адже впровадження накопичених спеціальних знань у практику протидії злочинності через підготовку високоякісних кадрів правоохоронців є соціальною функцією криміналістики. У процесі її реалізації також проявляється взаємозв'язок криміналістики з іншими юридичними науками кримінально-правового циклу. Він вказує на місце криміналістики в системі кримінально-правових наук як своєрідної інтегративної навчальної дисципліни, яка здатна виконувати синтезуючі функції при підготовці фахівців правоохоронної діяльності. Тому при розробці навчального курсу криміналістики мають бути враховані міжпредметні зв'язки цієї навчальної дисципліни з навчальними дисциплінами інших наук кримінально-правового циклу. Відповідно, вдосконалення навчального курсу «Криміналістика» вбачається, перш за все, у розробленні навчальних планів, скоординованих з навчальними дисциплінами кримінально-правового циклу за обсягом навчального часу і послідовності вивчення. Також окремі програмні теми вказаних навчальних дисциплін повинні бути узгоджені з урахуванням міжпредметних зв'язків.

По-друге, історично склалося так, що в Україні підготовка юристів вищої кваліфікації здійснюється за двома напрямками: 1) у навчальних закладах Міністерства освіти і науки України (цивільних закладах); 2) у відомчих навчальних закладах МВС України, Служби безпеки України, Прокуратури України (спеціалізованих закладах). У цивільних навчальних закладах здійснюється, як правило, підготовка юристів широкого профілю без певної їх спеціалізації. Напроти, у відомчих навчальних закладах підготовка фахівців-юристів здійснюється з орієнтацією

на правоохоронну діяльність з виділенням окремих її напрямів (громадська безпека, оперативно-розшукова діяльність, слідчо-криміналістична діяльність, експертно-криміналістична діяльність). Природно, що навчальні плани і програми навчальних дисциплін кримінально-правового циклу повинні суттєво відрізнятися залежно від профілю підготовки фахівців. При підготовці юристів широкого профілю в цивільних навчальних закладах студентам повинні надаватися криміналістичні знання в узагальненому вигляді, яких би було достатньо для створення більш-менш чіткої уяви про методи, прийоми і технічні засоби розкриття злочинів. При здійсненні криміналістичної підготовки фахівців з чіткою орієнтацією на певний вид діяльності (відомчі навчальні заклади) викладання криміналістики має бути спрямоване на формування системи спеціальних знань, необхідних для вирішення типових профільних завдань (оперативного працівника, слідчого, експерта-криміналіста).

Необхідний різний обсяг викладання криміналістики залежно від профілю підготовки юристів. Так, на нашу думку, при підготовці юристів широкого профілю в цивільних навчальних закладах студентам повинні надаватися криміналістичні знання в узагальненому вигляді, яких би було достатньо для створення більш-менш чіткої уяви про методи, прийоми і технічні засоби розкриття злочинів. Метою тут повинно бути формування уявлення про сутність криміналістики, її завдання та місце у системі професійної підготовки юристів різного профілю. Що стосується криміналістичної підготовки фахівців із чіткою орієнтацією на певний вид діяльності (відомчі навчальні заклади), то тут викладання криміналістики повинно бути спрямоване на формування системи спеціальних знань, необхідних для вирішення типових профільних завдань (оперативного працівника, слідчого, експерта-криміналіста). У цьому разі криміналістичні знання потрібно поєднувати з положеннями теорії оперативно-розшукової діяльності, спеціальної техніки, з питаннями взаємодії різних підрозділів і служб правоохоронних органів при розкритті злочинів. Водночас надавати такі знання у цивільних навчальних закладах без відповідної профільної орієнтації є зайвим, адже це містить небезпеку безконтрольного розповсюдження спеціальних знань щодо засобів, прийомів і методів, які використовуються для виявлення і розкриття злочинів.

По-третє, відповідно до наведених положень щодо напрямів (рівнів) і змісту криміналістичної підготовки можуть бути сформульовані і певні вимоги до особи викладача криміналістики та інших спеціальних дисциплін. Викладач криміналістики – це особа, яка повинна, по-перше, володіти визначеним обсягом теоретичних криміналістичних знань і мати чітку уяву про їх застосування для вирішення профільних завдань к діяльності тих чи інших підрозділів правоохоронних органів. Досягається такий рівень професійної криміналістичної підготовки в процесі навчання в аспірантурі (ад'юнктурі), а також у процесі обов'язкового проходження практичної підготовки на відповідних посадах у правоохоронних органах (стажування). Саме такі вимоги повинні бути покладені в основу формування професорсько-викладацького складу кафедр криміналістики спеціалізованих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даньшин М. В. Актуальні проблеми викладання криміналістики на юридичних факультетах / М. В. Даньшин // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2011. – № 945. – С. 216-220.
2. Даньшин М. В. Криміналістична наука: проблема забезпечення потреб практики / М. В. Даньшин // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2013. – № 1062. – С. 204-208.
3. Матусовский Г. А. Криминалистика в системе научных знаний [Текст] / Г. А. Матусовский. – Х. : Вища школа, 1976. – 113 с.
4. Шепитько В. Ю. Криминалистика XXI века : предмет познания, задачи и тенденции в новых условиях [Текст] / В. Ю. Шепитько // Современное состояние и развитие криминалистика : сб. науч. тр. / под. ред. Н. П. Яблокова и В. Ю. Шепитько. – Х. : Апостиль, 2012. – С. 41-54.
5. Мірошниченко Н. А. На допомогу молодому викладачеві [Текст] : метод. посіб. / Н. А. Мірошниченко [та ін.]. – Одеса: Юридична література, 2003. – 109 с.